

Nr 341.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa förmåner i samband med avvecklingen av försvarsberedskapen; given Stockholms slott den 12 oktober 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

G U S T A F.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 oktober 1945.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler statsrådet Sköld i egenskap av särskilt förordnad föredragande vissa i samband med avvecklingen av den förstärkta försvarsberedskapen uppkomna frågor om förmåner åt personal vid krigsmakten samt anför härom följande.

Genom propositionen 1945:225 förelades riksdagen förslag angående särskilda övergångsförmåner åt långtidsinkallad beredskapspersonal. Med en smärre jämkning bifölls propositionen av riksdagen (skrivelse nr 284). Med stöd av riksdagens beslut i ämnet utfärdade Kungl. Maj:t den 25 maj 1945 särskilda kungörelser angående *dels* övergångsförmåner till viss långtidsinkallad militär personal (SFS nr 194), *dels* ock värnpliktslån

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 1 saml. Nr 341.

1962 45

till sådan personal (SFS nr 195). Genom förstnämnda kungörelse bereddes långtidsinkallade möjlighet att under vissa förutsättningar erhålla övergångsförmåner i form av avvecklingsersättning och yrkesutbildning.

I anslutning till de hempermitteringar av militärpersonal, som påbörjades i maj månad detta år, yppade sig behov av särskilda föreskrifter om ledighet i syfte att bereda ifrågavarande personal något rådrum för att ordna återgången till civil verksamhet. Sålunda anförde *överbefälhavaren* i skrivelse den 11 maj 1945 bland annat följande.

Genom högkvartersorder den 9 maj 1945 hade bestämts, att hempermittering av vissa luftbevakningsförband skulle ske från och med den 19 maj 1945 samt av vissa andra sådana förband och av luftvärnsförband från och med den 15 i samma månad. Vad beträffade marinens motsvarande förband hade bestämmelser för hempermittering m. m. ännu icke utfärdats. Vid luftbevakningen och i viss mån vid luftvärnet tjänstgjorde för det dåvarande ett stort antal krigsfrivilliga män och kvinnor samt frivilliga värnpliktiga. En stor del av denna personal hade tjänstgjort mycket länge, i åtskilliga fall sedan den förstärkta beredskapens första tid. Sannolikt största delen av nämnda och övrig långtidstjänstgörande personal måste sluta sin anställning vid krigsmakten med så kort varsel, att någon möjlighet att skaffa civilt arbete omedelbart efter militärtjänsten eller att i övrigt på lämpligt sätt ordna för övergången till civil verksamhet icke föreläge. Detta måste för den berörda personalen medföra stora svårigheter. En del av personalen syntes sålunda sakna varje möjlighet att skaffa sig uppehälle under tiden närmast efter hempermitteringen. Detta syntes knappast innebära rättvisa åt personal, som under lång tid på ett i regel förtjänstfullt sätt utfört nödvändigt arbete inom krigsmakten. Det kunde i detta sammanhang anmärkas, att i civil tjänst avsked utan varsel icke brukade förekomma utan att där i regel tillämpades uppsägningstid just för att för vederbörande underlätta övergång till annat arbete. Det syntes lämpligast att ordna avvecklingen så, att långtidstjänstgörande krigsfrivillig och frivillig personal, som icke behövde kvarbeordras för avvecklingsarbetet, skulle avrustas och hemsändas de för hempermittering angivna dagarna, men att hempermittering (entledigande) skedde den 29 maj respektive den 2 juni 1945 och att personalen alltså under mellanliggande tiden erhöle ledighet med alla förmåner bibehållna. För den för avvecklingsarbetet erforderliga långtidstjänstgörande krigsfrivilliga och frivilliga personalen, som successivt avvecklades, skulle motsvarande ledighet beredas efter avvecklingsarbetets slut. Det syntes skäligt att såsom långtidstjänstgörande krigsfrivillig och frivillig personal i detta sammanhang anse sådan personal som, då förbanden hempermitterades, vore i tjänst och varit i oavbruten tjänstgöring sedan den 1 januari 1945 eller på grund av tidigare långvarig tjänstgöring uppenbarligen borde jämföras med förut nämnd personal, ehuru tjänstgöringen icke pågått oavbrutet från och med den 1 januari 1945. Överbefälhavaren hemställde på grund av det anförda om bemyndigande för cheferna för armén och marinen att ordna avvecklingen av luftbevaknings- och luftvärnsförbanden på angivet sätt.

Genom beslut den 11 maj 1945 lämnade Kungl. Maj:t cheferna för armén och marinen det begärda bemyndigandet med föreskrift tillika *dels* att motsvarande förmåner finge under angivna förutsättningar beredas jämväl krigsfrivillig personal och frivilliga värnpliktiga vid andra förband än de i framställningen angivna ävensom viss reserven tillhörande personal, *dels* ock att de förmåner, som utginge under ledighet av angiven art, skulle i varje sär-

skilt fall gå i avräkning & avvecklingsersättning, som kunde tillkomma vederbörande.

Sedermera har *chefen för försvarsstaben* i skrivelse den 28 maj 1945 hemställt om bemyndigande att på enahanda sätt ordna hempermitteringen av vid försvarsstaben tjänstgörande personal av motsvarande kategorier.

I anledning av sistnämnda framställning har Kungl. Maj:t den 1 juni 1945 föreskrivit, *dels* att bestämmelserna i brevet den 11 maj 1945 under där angivna förutsättningar beträffande tjänstgöringstiden skulle avse följande vid försvarsväsendet tjänstgörande personal, nämligen — förutom krigsfrivillig personal och frivilliga värnpliktiga — även reserven tillhörande icke pensionsavgången, frivilligt tjänstgörande personal, *dels* att i nämnda brev avsedda förmåner skulle, utan hinder av vad i gällande bestämmelser funnes stadgat beträffande förmåner under krigsledighet, för den, som omedelbart före ledighetens början vore berättigad till naturaförmåner, omfatta jämväl kontant ersättning för förplägnad, beklädnad och inkvartering, *dels ock* att ersättning för inkvartering därvid skulle — i likhet med vad som gällde enligt kungörelsen den 25 maj 1945 (nr 194) angående övergångsförmåner till viss långtidsinkallad militär personal — utgå med tre tiondelar av de i 12 § krigsavlöningsreglementet angivna beloppen.

Ett annat spørsmål, som i förevarande sammanhang påkallat reglering, har avseende å avlöningen m. m. för militär personal vid tjänstgöring under tiden närmast efter beredskapens upphörande. Härutinnan må följande redogörelse lämnas.

Genom den förenämnda propositionen 1945: 225 angående särskilda övergångsförmåner åt långtidsinkallad beredskapspersonal och genom propositionen 1945: 327 med förslag till lag om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskap m. m. har Kungl. Maj:t bland annat utverkat riksdagens bemyndigande i fråga om ianspråktagande efter försvarsberedskapens upphörande av viss vid krigsmakten icke ständigt tjänstgörande personal samt angående personalens förmåner i samband med övergång från krigs- till fredsbestämmelser (riksdagens skrivelser nr 284 och 362).

Inom försvarsdepartementet har härefter uppgjorts en *promemoria* angående övergång från krigs- till fredsavlöningsbestämmelserna samt om avlöningsförmåner under tjänstgöring vid försvarsväsendet i samband med avvecklingen av den förstärkta försvarsberedskapen m. m. Över promemorian ha utlåtanden avgivits av cheferna för armén, marinen och flygvapnet, *chefen för försvarsstaben*, *chefen för sjövärnsskåren*, försvarets civilförvaltning, statens arbetsmarknadskommission, försvarsväsendets lönenämnd, svenska officersförbundet, centralstyrelsen för de svenska reservofficersförbunden, svenska underofficersförbundet, svenska reservunderofficersförbundet, försvarsväsendets underbefälsförbund, civilmilitära tjänstemannaföreningen och värnpliktiga officerares riksförbund.

I anslutning till i promemorian och i däröver avgivna yttranden anförda synpunkter har Kungl. Maj:t genom brev den 15 juni 1945 med vissa av-

löningsbestämmelser m. m. i samband med förstärkt försvarsberedskaps upphörande såvitt nu är i fråga utfärdade följande bestämmelser:

a) Å värnpliktiga — aspiranter och kadetter inräknade — som efter utgången av juni 1945 kvarbliva i tjänst för fullgörande av jämlikt 27 § värnpliktslagen föreskriven tjänstgöring, skall krigsavlöningsreglementet fortfarande tillämpas intill utgången av september 1945.

b) Å icke ständigt tjänstgörande fast anställd personal och värnpliktiga, som för avveckling av försvarsberedskapen kvarbeordras eller inkallas, samt å dem, som efter eget åtagande (frivilliga) för samma ändamål kvarbliva i tjänst (anställas), skall krigsavlöningsreglementet tills vidare under budgetåret 1945/46 äga tillämpning; skolan därvid frivillig i avlöningshänseende likställas med värnpliktig samt i fråga om krigsutrustningsbidrag gälla i det följande angivna särskilda bestämmelser.

c) Å icke ständigt tjänstgörande fast anställd personal, som för tid efter utgången av juni 1945, då avvecklingsarbete pågår, efter frivilligt åtagande beordras till tjänstgöring å vakanta officers- eller underofficersbeställningar, skall krigsavlöningsreglementet tillämpas intill utgången av september 1945, dock att i fråga om krigsutrustningsbidrag skola gälla i det följande angivna särskilda bestämmelser. Beträffande avlöningsförmåner åt här avsedd personal för tid efter den 30 september 1945 har Kungl. Maj:t förklarat Sig vilja framdeles meddela erforderligt beslut.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fråga om manskap.

Vid tillämpningen av vad i denna punkt sägs må löner å vakanta beställningar inom viss grad även tagas i anspråk för avlönande av beställningshavare i annan grad.

d) I kommandoväg må meddelas erforderliga bestämmelser angående kvarbeordrande (inkallande) av värnpliktiga — varmed här avses jämväl i värnpliktsåldern varande vid krigsmakten fast anställd personal — för avveckling av försvarsberedskapen samt angående anställande efter eget åtagande (frivilliga) för samma ändamål, allt såvitt avser tiden intill utgången av innevarande år. Beträffande sådant ianspråktagande av personal för tiden därefter har Kungl. Maj:t förklarat Sig vilja framdeles, på särskild framställning av överbefälhavaren, meddela beslut.

I kommandoväg må likaledes meddelas erforderliga bestämmelser angående kvarbeordrande (inkallande) av icke ständigt tjänstgörande fast anställd personal för tid efter utgången av juni 1945, då avvecklingsarbete pågår, att efter frivilligt åtagande tjänstgöra å vakanta officers-, underofficers- eller manskapsbeställningar.

Frågan om meddelande av erforderliga bestämmelser i förevarande ämnen har varit underställd riksdagens prövning, beträffande bestämmelserna under a), under b) i vad avser frivillig personal, under c) i vad rör inbeordrande av där omförmäld personal till tjänstgöring å vakanta beställningar samt under d) andra stycket genom propositionen 1945:225 (sid. 11—13) samt beträffande bestämmelserna under b) i vad avser tvångsvis ianspråktagen personal och under d) första stycket genom propositionen 1945:327.

Förutom ovan återgivna föreskrifter ha emellertid i samband med övergången från krigs- till fredsbestämmelserna vissa ytterligare föreskrifter utfärdats. Beträffande innebörden av dessa må anföras följande.

Enligt krigsavlöningsreglementet utbetalas terminslön i förskott för lönetid. Värnpliktiga enligt fredsavlöningsbestämmelserna tillkommande penningbidrag utbetalas däremot i efterskott den 1, den 11 och den 21 dagen

i månaden eller, om denna dag är sön- eller helgdag, närmast följande helg-fria dag eller, om tjänstgöringen upphör på annan dag, vid tjänstgöringens slut. Värnpliktiga, som vid utgången av september 1945 övergått från krigs-till fredsavlöning, skulle sålunda, därest icke särskilda övergångsbestäm-melser utfärdats, den 1 oktober icke ha erhållit vare sig terminslön eller pen-ningbidrag. Till undvikande härav har i förberörda brev av den 15 juni 1945 intagits föreskrift av innebörd, att till värnpliktig, som den 1 oktober 1945 övergår från krigs- till fredsavlöning, terminslön likväl skall utbetalas för tiden 1—10 oktober 1945.

Såsom under b) ovan anförts, har föreskrivits, att å bland annat värn-pliktiga, som för avveckling av försvarsberedskapen kvarbeordras eller in-kallas, krigsavlöningsreglementet tillsvidare skall äga tillämpning under bud-getåret 1945/46. Då med hänsyn till efterbesiktigade värnpliktigas i allmän-het högre levnadsålder än övriga värnpliktigas och den opåräknade tjänstgö-ring, vartill de inkallas, krigsavlöningsreglementet skäligen synts böra tills vidare tillämpas å dem under budgetåret 1945/46, även om de icke tagas i anspråk för avveckling av försvarsberedskapen, har i förenämnda brev jämväl intagits föreskrift, att å värnpliktiga, som undergått efterbesiktning enligt där-om gällande bestämmelser och därvid inskrivits för fullgörande av värnplikt samt efter utgången av juni 1945 kvarbliva eller inrycka för fullgörande av värnpliktstjänstgöring, krigsavlöningsreglementet tills vidare skall äga till-lämpning under budgetåret 1945/46.

Såsom ovan under c) anförts har föreskrivits, att å icke ständigt tjänst-görande fast anställd personal, som för tid efter utgången av juni 1945, då avvecklingsarbete pågår, efter frivilligt åtagande beordras till tjänstgöring å vakanta beställningar, krigsavlöningsreglementet skall tillämpas intill utgången av september 1945.

Enligt 1942 års försvarsbeslut förutsättas officerare och underofficerare i reserven skola i viss begränsad omfattning efter eget åtagande kunna in-kallas till ständig fredstjänstgöring. Då det synts lämpligt, att samma av-löningsbestämmelser bliva gällande för all personal i reserven, oberoende av om tjänstgöringen äger rum å vakanta beställningar eller om vederbörande inkallas till nyss omförmäld ständig fredstjänstgöring, har Kungl. Maj:t i förut-nämnda brev av den 15 juni 1945 jämväl föreskrivit, att å icke ständigt tjänst-görande fast anställd personal, som för tid efter utgången av juni 1945, då avvecklingsarbete pågår, efter frivilligt åtagande beordras till sådan ständig fredstjänstgöring som enligt 1942 års försvarsbeslut förutsättes skola full-göras av inkallade officerare och underofficerare i reserven, krigsavlönings-reglementet skall tillämpas intill utgången av september 1945, dock att i fråga om krigsutrustningsbidrag skola gälla i det följande angivna särskilda bestämmelser. Kungl. Maj:t har tillika beträffande avlöningsförmåner åt här avsedd personal för tid efter den 30 september 1945 förklarat Sig vilja framdeles meddela erforderligt beslut.

Enligt 10 § krigsavlöningsreglementet äger personal, som enligt för freds-tid gällande bestämmelser är skyldig hålla sig med uniformspersedlar, för

fullständigande av egen personlig krigsutrustning åtnjuta bidrag, utöver i fredstid utgående ekiperingshjälp, med 250 kronor (krigsutrustningsbidrag). Om krigstjänstgöringen blir av längre varaktighet, må här ifrågavarande personal, i den mån förhållandena därtill giva anledning, antingen erhålla erforderlig komplettering av krigsutrustningen genom statens försorg eller ock komma i åtnjutande av förnyade krigsutrustningsbidrag enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas. Krigsutrustningsbidrag har utbetalats vid krigstjänstgöringens början eller den senare tidpunkt, från vilken vederbörande varit skyldig att hålla sig med uniformspersedlar, och har ansetts utgöra bidrag för tolv månaders sammanlagd tjänstgöring, räknat från den 2 september 1939. Förnyade krigsutrustningsbidrag ha i allmänhet utbetalats i förskott avseende en sammanlagd tjänstgöringstid av sex månader.

För tid efter den 30 juni 1945 har icke ansetts motiverat att utbetala vare sig krigsutrustningsbidrag eller förnyat sådant bidrag i hittills gällande ordning. Personal, å vilken krigsavlöningsreglementet efter utgången av juni 1945 är tillämpligt, har dock skäligen synts böra erhålla mot krigsutrustningsbidraget svarande ersättning, beräknad i förhållande till den verkliga tjänstgöringstiden. Föreskrift har därför, såvitt avser tid efter utgången av juni 1945, i förberörda brev av den 15 juni 1945 intagits därom, att till den, som enligt för fred gällande bestämmelser är skyldig att hålla sig med uniformspersedlar, skall i stället för krigsutrustningsbidrag och förnyat krigsutrustningsbidrag, därest krigsavlöningsreglementet är å vederbörande tillämpligt, utgå särskild ersättning för underhåll av utrustningen (utrustningsbidrag) med 70 öre för varje dag, varunder månadslön åtnjutes. Vidare ha meddelats vissa bestämmelser till förhindrande av att den, som förskottsvis uppburit krigsutrustningsbidrag eller förnyat sådant bidrag, för samma tid skall komma i åtnjutande av här avsett utrustningsbidrag.

I en den 11 juni 1945 dagtecknad skrivelse har *försvarsväsendets centrala civilanställningsbyrå*, efter samråd med försvarets civilförvaltning samt cheferna för armé-, marin- och flygstaberna, hemställt om meddelande av bestämmelser angående fortsatt anställning över stat för personal, som tidigare och intill tidpunkten för den förstärkta försvarsberedskapens avveckling innehåft sådan anställning. I anledning härav har Kungl. Maj:t genom brev den 15 juni 1945 angående fortsatt anställning över stat av manskap förklarat, att f. d. fast anställt manskap och övriga värnpliktiga, som omedelbart före den 1 juli 1945 innehåft anställning över stat, må beredas fortsatt sådan anställning högst intill utgången av december 1945; skoland därvid vederbörande företrädesvis anställas i den tjänstegrad inom manskapet, som han innehade vid utgången av juni 1945, eller, beträffande den som konstituerats till officer eller underofficer, i högsta manskapsgraden. I övrigt ha för här avsedd anställning över stat meddelats i huvudsak enahanda bestämmelser, som under den förstärkta försvarsberedskapen gällt för anställning av personal över stat.

Genom beslut den 30 juni 1944 angående förläggningsort för viss personal vid Södra skånska infanteriregementet har Kungl. Maj:t, såvitt här är fråga, förklarat, att regementet tillhörig personal, som placerats till tjänstgöring i

Revingehed men som ej kunnat erhålla bostad (vid behov familjebostad) därstädes, vid tjänstgöringen skulle tills vidare äga uppbära lön efter den ortsgrupp, till vilken Ystad är hänförd, ävensom åtnjuta fri inkvartering och fri förplägnad eller ersättning härför enligt därom gällande bestämmelser. Vidare har Kungl. Maj:t, i anledning av en av sekundchefen för Göta pansarlivgarde gjord framställning i ämnet, genom beslut den 6 april 1945 angående avlöning för viss personal vid regementet funnit gott bemyndiga denne att beordra i framställningen avsedd beställningshavare att — med bibehållande i lönehänseende av den förläggningssort vederbörande hade vid utgången av mars 1945 — intill dess familjebostad kunde uppbringas, som möjliggjorde flyttning till Enköping, dock högst intill den 1 oktober 1945, tjänstgöra därstädes. Härjämte har Kungl. Maj:t genom särskilda, tid efter annan meddelade beslut medgivit enskilda beställningshavare, som på grund av befordran eller transport erhållit ändrad förläggningssort men som till följd av rådande bostadsbrist icke kunnat erhålla familjebostad å den nya förläggningssorten, att tills vidare, dock högst för viss i besluten angiven tid, i lönehänseende anses vara bibehållen vid närmast föregående förläggningssort ävensom äga uppbära terminslön samt åtnjuta fri inkvartering och fri förplägnad eller ersättning därför såsom vid tjänstgöring under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunnat bibehållas.

I förutberörda promemoria har, under erinran om de sålunda meddelade besluten, framhållits att i de fall, där medgivandet avsett åtnjutande av såväl fri inkvartering och förplägnad som terminslön, vederbörande torde, därest icke särskilda föreskrifter bleve meddelade, vid övergång till fredsavlöningsbestämmelserna vara berättigad att i stället för nyssnämnda förmåner åtnjuta tjänstgöringstraktamente enligt bestämmelserna i 6 kap. 1 § tilläggsbestämmelserna till militära avlöningsreglementet. I betraktande av att den personal, varom här är fråga, utgöres av personal med eget hushåll, skulle tjänstgöringstraktamente därvid, i den mån tjänstgöringen överstiger 15 dygn, komma att utgå med de i 5 och 6 kolumnerna i traktamentstabellen angivna beloppen. Med hänsyn till storleken av den under beredskapstiden uppburna ersättningen för inkvartering och förplägnad jämte terminslön har emellertid i promemorian ifrågasatts, huruvida icke föreskrift borde meddelas därom, att traktamentsersättningen skulle utgå med belopp, som gälla för beställningshavare utan eget hushåll. I de fall, där medgivandet omfattat endast fri inkvartering och fri förplägnad, borde i fråga om inkvartering föreskrifterna i 6 kap. 1 § tilläggsbestämmelserna till militära avlöningsreglementet om traktamentsersättning för natt för beställningshavare utan eget hushåll lämpligen äga tillämpning. Ersättningen för förplägnad syntes i förevarande fall böra utgå med det av den centrala förvaltningsmyndigheten fastställda ersättningsbeloppet för utbekommen portion. I samtliga fall borde gälla, att för bestämmande av tjänstgöringstraktamentets storlek tjänstgöringen å den nya förläggningssorten skulle räknas från tidpunkten för tjänstgöringens början, även i den mån densamma infallit före beredskapens upphörande.

I anslutning till vad i promemorian och i yttrandena över densamma anförts har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juni 1945 funnit gott förklara, att i förberörda, tidigare meddelade beslut avsedda förmåner av terminslön, inkvarteringsersättning och förplägnadsersättning skola från och med den 1 juli 1945 utgå i form av traktamente med enahanda (sammanlagda) belopp som enligt respektive beslut skolat tillkomma vederbörande, därest krigsavlöningsbestämmelserna alltjämt varit å honom tillämpliga.

Genom brev den 14 september 1945 har Kungl. Maj:t föreskrivit, bland annat, att de ovan under c) i brevet den 15 juni 1945 med vissa avlöningsbestämmelser m. m. i samband med förstärkt försvarsberedskaps upphörande återgivna stadgandena skola äga fortsatt tillämpning intill utgången av mars 1946, dock att, där ej i annat sammanhang annorlunda medgivits, löner å vakanta beställningar inom viss grad icke må för tiden efter utgången av november 1945 tagas i anspråk för avlönande av beställningshavare i annan grad.

Vad angår bestämmelserna om familjebidrag har Kungl. Maj:t den 22 juni 1945 — efter därom av *statens arbetsmarknadskommission* i skrivelse den 16 maj 1945 framlagt förslag — utfärdat *dels* kungörelse (nr 412) om ikraftträdande i vissa delar av fredsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 524), vilken redan tidigare i övriga delar satts i kraft, *dels ock* kungörelse (nr 413) med närmare bestämmelser angående tillämpningen av fredsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 524) (fredsfamiljebidragskungörelse).

På grundval av vissa av arbetsmarknadskommissionen i skrivelse den 21 juni 1945 framlagda förslag har vidare kungörelse angående tillämpningen av bestämmelserna om familjebidrag efter upphörandet av förstärkt försvarsberedskap (nr 414) den 29 juni 1945 utfärdats. Enligt sistnämnda kungörelse skall krigsfamiljebidragsförordningen även efter den 30 juni 1945, dock högst intill den 1 juli 1946, äga tillämpning å — förutom de personalkategorier, som finnas angivna i 1 § samma förordning och 1 § krigsfamiljebidragskungörelsen — vissa ytterligare grupper av personal. Sålunda ha under krigsfamiljebidragsförordningen hänförts:

a) Värnpliktiga, som undergått efterbesiktning enligt därom gällande bestämmelser och därvid inskrivits för fullgörande av värnplikt.

b) Värnpliktiga, som inkallats eller kvarhållits med stöd av lagen den 15 juni 1945 (nr 310) om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskap m. m.

c) Krigsfrivilliga, som avlönas enligt för värnpliktiga gällande grunder, och frivilligt tjänstgörande värnpliktiga, där dylik personal fullgör arbetsuppgifter, sammanhängande med avveckling av förstärkt försvarsberedskap eller andra av krig föranledda förhållanden.

d) Värnpliktiga, som undergå befälsutbildning.

Med befälsutbildning förstås i kungörelsen följande militära tjänstgöring, i den mån den icke inbegripes i den tjänstgöring, som jämlikt 27 § 1 mom. A värnpliktslagen åligger värnpliktiga i allmänhet, nämligen

- 1) utbildning enligt 27 § 1 mom. B—D värnpliktslagen;
- 2) utbildning till flygförare, bombfällare och navigatör eller flygskytt; samt

- 3) utbildning till reservofficer eller till fänrik vid sjövärnsskåren.

Bestämmelsen under a), vilken sammanhänger med förenämnda avlöningsbestämmelser för samma personalkategori, har meddelats i anslutning till 1 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen, medan stadgandena under b) och c) grunda sig på särskilda av riksdagen lämnade bemyndiganden, om vilka framställning gjorts i propositionerna 1945:327 (s. 15) respektive 1945:225 (s. 11—13). Bestämmelsen under d) innefattas i den av innevarande års riksdag beslutade ändringen av 1 § 4 mom. krigsfamiljebidragsförordningen (se propositionen 1945:106 och riksdagens skrivelse 1945:416). Den nya lydelsen av sistberörda och andra stadganden samt det därmed sammanhängande nya krigsavlöningsreglementet (se propositionen 1945:65 och riksdagens skrivelse 1945:311) skola enligt riksdagens beslut träda i kraft vid tidpunkt som av Kungl. Maj:t bestämmes. På sätt nyss angivits ha emellertid de nya författningsbestämmelserna i en särskild punkt förlänats giltighet redan från och med den 1 juli 1945.

I kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 414) har vidare föreskrivits *dels* att bestämmelsen i 1 § 2 mom. krigsfamiljebidragskungörelsen om att bostadsbidrag må utgå till underbefäl i reserven icke skall äga tillämpning beträffande den, som efter den 30 juni 1945 fullgör honom enligt fredsbestämmelser åliggande tjänstgöring, *dels*, med stöd av 1 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen, att bestämmelserna i 13 § 1 mom. samt 16 och 18 §§ krigsfamiljebidragsförordningen om rätt till familjebidrag för viss tid efter tjänstgöringens upphörande eller för tid, under vilken ledighet utan rätt till krigslön (penningbidrag) åtnjutes, icke skola äga tillämpning å värnpliktiga, å vilka krigsfamiljebidragsförordningen är tillämplig på grund av stadgandet i 1 § 4 mom. samma förordning eller 1 § d) i nu ifrågavarande kungörelse — för vilka tjänstgöringens längd är från början bestämd — *dels ock*, med stöd av 20 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen, att å värnpliktiga som avses i 1 § d) i förevarande kungörelse ej heller bestämmelserna i 20 § krigsfamiljebidragsförordningen om hemortslön skola äga tillämpning, vad angår tiden efter den 30 september 1945.

Arbetsmarknadskommisionen har vidare i sin förenämnda skrivelse den 21 juni 1945 aktualiserat frågan om vissa förmåner för sjukskriven personal. I sådant hänseende har kommissionen erinrat om Kungl. Maj:ts brev den 24 januari 1941 med vissa bestämmelser angående hemförlovning av sådan personal m. m., vilket brev trätt i stället för vissa stadganden i krigssjukvårdsreglementet. I detta brev är i punkt 2 intaget ett stadgande av innebörd, att sjukskriven värnpliktig icke utan eget medgivande må i anledning av kroppsskadan hemförlovas, förrän han varit utan avbrott sjukskriven i tre månader. Undantag härifrån är dock stadgat beträffande värnpliktig, som är inkallad till första tjänstgöring (motsvarande tjänstgöring). I fråga om hemförlovning av sådan värnpliktig skola nämligen

tillämpas bestämmelserna i kap. IX inskrivningsförordningen. Även dessa bestämmelser medgiva emellertid i vissa fall värnpliktig att trots sjukdomen kvarbliva i tjänstgöring, nämligen då orsakssammanhang måste anses föreligga mellan tjänstgöringen och kroppsskadan. Brevet den 24 januari 1941 jämfört med 1 § krigsfamiljebidragskungörelsen medförde alltså, att värnpliktiga efter tidpunkt, då tjänstgöringen faktiskt upphört, under viss tid bibehöllös vid rätten till bland annat familjebidrag och hemortslön enligt krigsfamiljebidragsförordningen. Kommissionen har förutsatt, att ifrågavarande brev skulle äga fortsatt tillämpning beträffande värnpliktiga m. fl., vilka under tjänstgöring efter den 1 juli 1945 komme att bibehållas vid krigslön och krigsfamiljebidrag. Vidare syntes brevet övergångsvis böra gälla även i fall, då kroppsskadan uppkommit före tidpunkten för övergången till fredsfamiljebidrag men vederbörande även för tid därefter på grund av skadan vore ur stånd att fullgöra tjänstgöring. Hade sålunda en värnpliktig, som fullgjorde första tjänstgöring, skadats under exempelvis september månad 1945 och till följd därav fått å sig tillämpade bestämmelserna i brevet den 24 januari 1941, borde han jämväl för tiden efter den 1 oktober — intill dess han utan avbrott varit sjukskriven i tre månader — äga åtnjuta de i brevet stadgade förmånerna. Däremot syntes det icke vara möjligt att tillämpa brevet beträffande fredstjänstgörande värnpliktiga, som ådragit sig skada under tid efter den 1 oktober 1945, d. v. s. den tidpunkt då fredslönebestämmelser kunde beräknas bli tillämpade å dem.

I anledning av arbetsmarknadskommisionens framställning i nu ifrågavarande hänseende har Kungl. Maj:t genom brev den 29 juni 1945 forskrivit, att vad under punkt 2 i brevet den 24 januari 1941 sades skulle, där den skadade vore hänförlig under krigsfamiljebidragsförordningen samt kroppsskadan inträffat före den 1 januari 1946, äga giltighet, även om krigsavlöningsreglementet icke vore tillämpligt på den skadade eller krigstjänstgöring icke vore för handen. Vad sålunda stadgats skulle gälla ändock att detta medförde, att hemförlovning icke finge ske förrän efter den 31 december 1945. Detta innebure icke minskning av den rätt till sjukvård under högst ett år efter tjänstgöringens slut eller efter hemförlovningen, varom stadgades i vissa genom 7 § i Kungl. Maj:ts brev den 19 december 1941 meddelade bestämmelser om sjukvård åt värnpliktig under militärtjänstgöring under fredstid m. m. Den tid, varunder anstånd med hemförlovning enligt brevet den 24 januari 1941 eller nu meddelade bestämmelser ägt rum, skulle dock avräknas å tid, varunder sjukvård finge åtnjutas enligt 7 § i brevet den 19 december 1941. Å värnpliktig, som åtnjöte sjukvård, skulle krigsfamiljebidragsförordningen äga tillämpning.

Slutligen har *arbetsmarknadskommisionen* i sin skrivelse den 21 juni 1945 upptagit frågan om familjebidrag åt kroppsskadade och härutinnan anfört följande.

Enligt förordningen den 28 juni 1941 om familjebidrag åt värnpliktiga med flera, vilka drabbats av kroppsskada, (nr 591) finge familjebidrag enligt i huvudsak samma bestämmelser som i krigsfamiljebidragsförordningen utgå

för familjemedlemmar till sådana värnpliktiga med flera som under militärtjänstgöring ådragit sig kroppsskada ävensom för vissa efterlevande familjemedlemmar till sådan kroppsskadad. Förutsättningen härför vore dock, att krigsfamiljebidragsförordningen varit tillämplig å den värnpliktige under hans tjänstgöring. Vad anginge annan än värnpliktig fordrades (därest krigsfamiljebidragsförordningen icke varit tillämplig å honom), att vederbörande under tjänstgöring å tid, då värnpliktiga varit inkallade jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 i 1936 års värnpliktslag eller jämlikt 28 § 1 mom. 1941 års värnpliktslag, drabbats av kroppsskada, medförande rätt till ersättning enligt förordningen den 28 juni 1941.

Av vad sålunda stadgats om rätt till familjebidrag i anledning av kroppsskada följde, att värnpliktiga, som vore i tjänstgöring under tid efter den 1 juli 1945 och därunder vore hänförliga under krigsfamiljebidragsförordningen, ägde erhålla familjebidrag enligt nu förevarande förordning, därest de drabbats av kroppsskada och till följd därav komme i åtnjutande av ersättning enligt militärsättningsförordningen. Förordningen komme alltså att vid uppkommande kroppsskada, som medförde rätt till ersättning enligt militärsättningsförordningen, bliva utan vidare tillämplig å dels sådana värnpliktiga, vilka inkallades till tjänstgöring med stöd av den särskilda lagen om inkallande av värnpliktiga för tjänstgöring i anledning av försvarsberedskapens avveckling, dels värnpliktiga, vilka uttagits till befälsutbildning (mot-svarande) och till följd därav hänfördes under krigsfamiljebidragsförordningen, dels efterbesiktigade värnpliktiga, därest de — såsom förutsatts — komme att under sin tjänstgöring hänföras under krigsfamiljebidragsförordningen, dels ock värnpliktiga, som senare än det år, varunder de uppnått 25 års ålder, inkallades till fredstjänstgöring för fullgörande av repetitions- och efterutbildningsövningar.

Däremot kunde nu förevarande förordning icke tillämpas beträffande sådana fredstjänstgörande värnpliktiga, vilka ådroge sig kroppsskada under tjänstgöring, varunder de vore hänförliga under fredsfamiljebidragsförordningen. Familjebidrag i anledning av kroppsskada kunde alltså, även om skadan medförde rätt till ersättning enligt militärsättningsförordningen, icke utgå till värnpliktiga, som efter den 1 oktober 1945 fullgjorde fortsatt första tjänstgöring eller efter den 1 juli 1945 inkallades till fredstjänstgöring, som medförde rätt till familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen. Detta kunde enligt kommissionens mening icke vara tillfredsställande. Bestämmelserna om familjebidrag till värnpliktiga, vilka ådragit sig kroppsskada och till följd därav fått rätt till ersättning enligt militärsättningsförordningen, syntes ha tillkommit, enär det ansetts erforderligt att bereda de värnpliktiga och — i förekommande fall — deras efterlevande tillägg till de ersättningar, som utginge enligt nuvarande militärsättningsförordning. I avvaktan på att sistnämnda förordning bleve överarbetad eller ersatt med ny förordning, syntes förordningen den 28 juni 1941 böra tillämpas å samtliga värnpliktiga, vilka drabbades av kroppsskada. Vid samråd, som ägt rum med riks försäkringsanstalten, hade nämnda ämbetsverk uttalat sin anslutning till denna kommissionens uppfattning.

Nämnda förordning hade hittills varit tillämplig jämväl å annan personal än värnpliktiga. Såvitt kommissionen kunde finna, komme förordningen att med utgången av juni månad 1945 helt upphöra att gälla för dylik personal, enär några inkallelser av värnpliktiga icke komme att ske därefter med stöd av 28 § värnpliktslagen. Emellertid borde förordningen — enligt arbetsmarknadskommissionens och riks försäkringsanstaltens mening — även efter den 1 juli 1945 vara tillämplig jämväl å sådan annan personal än värnpliktiga, vilken dittills varit hänförlig under förordningen.

Huruvida förordningen av den 28 juni 1941 av Kungl. Maj:t kunde givas fortsatt giltighet för tid efter den 1 juli 1945 å annan personal än värnpliktiga och för sådana värnpliktiga, vilka komme att under tjänstgöring vara hänförliga under fredsfamiljebidragsbestämmelser, undandrog sig kommissionens bedömande. Skulle Kungl. Maj:t finna sig sakna befogenhet att utan riksdagens hörande meddela bestämmelser i ämnet, syntes riksdagens bemyndigande böra snarast inhämtas.

I anslutning till vad sålunda förekommit har Kungl. Maj:t genom brev den 29 juni 1945 meddelat följande föreskrifter att gälla tills vidare intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade.

a) Vad som föreskrives i 1 § och 7 § första stycket förordningen den 28 juni 1941 om familjebidrag åt värnpliktiga med flera, vilka drabbats av kroppsskada, skall gälla ändock att kroppsskada som där avses drabbat värnpliktig eller annan under tjänstgöring, varunder fredsfamiljebidragsförordning varit å honom tillämplig.

b) Vad som föreskrives i 7 § andra stycket sistnämnda förordning skall gälla ändock att där avsedd kroppsskada inträffat under tjänstgöring å tid, då värnpliktiga icke varit inkallade jämlikt 28 § 1 mom. värnpliktslagen eller motsvarande äldre bestämmelser.

c) Vad som föreskrives i 1 § 1 mom. kungörelsen den 30 juni 1944 (nr 457) med vissa bestämmelser angående tillämpningen av berörda förordning skall äga tillämpning, ändock att vederbörande drabbats av kroppsskada under tjänstgöring å tid, då värnpliktiga icke varit inkallade jämlikt 28 § 1 mom. värnpliktslagen eller motsvarande äldre bestämmelser.

*Före-
draganden.*

Såsom inledningsvis anförts har frågan om meddelande av vissa reglerande föreskrifter i anslutning till den förstärkta försvarsberedskapens upphörande varit underställd innevarande års riksdags prövning genom propositionerna nr 225 och 327. På grundval av riksdagens åt Kungl. Maj:t lämnade bemyndiganden har Kungl. Maj:t därefter utfärdat vissa bestämmelser angående avlöning och familjebidrag m. m. i samband med beredskapens upphörande. Under de överväganden, som föregått Kungl. Maj:ts beslut i ämnet, har uppkommit ytterligare en del med beredskapens avveckling sammanhängande spörsmål, vilka icke förutsetts vid tidpunkten för avlåtandet av nämnda propositioner men vilkas lösning i anslutning till utfärdandet av reglerande föreskrifter i de riksdagen underställda frågorna framstått såsom ofrånkomlig. I huvudsak torde de åtgärder, som befunnits erforderliga utöver dem som i berörda propositioner särskilt redovisats, falla inom ramen för de medgivanden för Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser på förevarande område, som av riksdagen utverkats. Då emellertid tvekan härvidlag kan i vissa hänseenden uppkomma, har det synt mig lämpligt att för riksdagen lämna en redogörelse för här avsedda åtgärder. Närmast gäller nämnda tvekan utfärdandet av bestämmelser angående *dels* utbetalande av terminslön för tiden 1—10 oktober 1945, *dels* avlöningsförmåner åt efterbesiktigade värnpliktiga ävensom krigsfamiljebidrag åt sådan personal, i den mån vederbörande fullgöra tjänstgöring det år de fylla 25 år eller tidigare, *dels* avlö-

ningsförmåner åt icke ständigt tjänstgörande, fast anställd personal, som efter beredskapens upphörande kvarbeordras eller inkallas för fullgörande av fredstjänstgöring, *dels* fortsatt anställande över stat av viss personal, *dels ock* förmåner åt viss personal, som erhållit ändrad förläggningssort men som icke kunnat företaga flyttning till den nya förläggningssorten.

De i det föregående återgivna bestämmelserna om tillämpning av krigsfamiljebidragsförordningen grunda sig — med nyss angivet undantag — på riksdagens i olika sammanhang lämnade bemyndiganden. Stadgandena angående hemförlovning av sjukskriven personal ansluta sig direkt till de föreskrifter i sådant hänseende, som tidigare meddelats av Kungl. Maj:t. Nu berörda bestämmelser äro samtliga av övergångskaraktär och deras giltighet är sålunda tidsbegränsad.

Av i viss mån annan natur äro de i det föregående berörda tilläggsbestämmelserna rörande familjebidrag åt kroppsskadade. Bestämmelserna innebära, att sådant familjebidrag skall tillkomma även värnpliktiga, som efter den 1 juli 1945 inkallas till fredstjänstgöring, samt sådan annan personal än värnpliktiga som före nämnda dag varit hänförlig under 1941 års förordning om dylika familjebidrag. Däremot ha bestämmelserna i regel icke någon självständig betydelse i fråga om värnpliktiga, som efter den 1 oktober 1945 kvarbliva i tjänst för fullgörande av dessförinnan påbörjad första tjänstgöring. Sistnämnda personalgrupp faller nämligen redan som följd av stadgandet i 1 § 1 mom. a) krigsfamiljebidragskungörelsen inom ramen för 1941 års förordning. Även om nu ifrågavarande tilläggsbestämmelser aktualiserats i samband med försvarsberedskapens upphörande, äro de dock icke enbart att anse såsom övergångsstadganden. Bestämmelserna ha i främsta rummet tillkommit för att fylla en lucka i det författningskomplex, som nu reglerar hit hörande förhållanden. Därmed har självfallet icke avsetts att föregripa resultatet av pågående utredningar av frågor i samband med militärsättningsförordningen.

Vad slutligen angår förenämnda stadganden om ledighet i syfte att bereda vissa personalkategorier något rådrum för att ordna återgången till civil verksamhet må framhållas, att dessa stadganden nära överensstämma med de inom det privata näringslivet gängse reglerna om uppsägningstid. Förslag om införande av en uttrycklig klausul om uppsägningstid i kontrakten med krigsfrivilliga är för närvarande under utarbetande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela erforderliga föreskrifter i detta ämne.

De i det föregående berörda stadgandena synas vara av den art, att särskilt medgivande från riksdagens sida behöver utverkas endast i fråga om utvidgningen av bestämmelserna om familjebidrag åt kroppsskadade. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte

dels för riksdagen anmäla av Kungl. Maj:t i samband med den förstärkta försvarsberedskapens upphörande utfärdade, i det föregående närmare angivna reglerande föreskrifter med avseende å avlöning, familjebidrag och ledighet för viss personal

vid krigsmakten samt hemförlovning av sjukskriven sådan personal,

dels ock föreslå riksdagen medgiva, att förut angivna tilläggsbestämmelser rörande familjebidrag åt kroppsskadade må gälla tills vidare intill dess militärsättningsförordningen kan bliva helt eller delvis ersatt med nya stadganden i ämnet.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Berglund.